

Europa is een neoliberaal project van technocraten

Pioniers zagen al dat Europa een hart en een ziel nodig heeft om duurzaam te zijn. Maar dit Europa wordt steeds killer en harder.

Arjo Klamer
hoogleraar in de culturele economie
aan de Erasmus Universiteit

Een verenigd Europa is een mooie droom. Een droom van vrede, van grensoverschrijdende samenwerking en de overwinning van eng-nationalistische sentimenten. Een droom van een gemeenschappelijke politiek en economie en een gemeenschappelijke munt. Zoals zoveel dromen wordt ook deze maar geen werkelijkheid. De euro dreigt een splijtzwam te worden die de democratie ondermijnt en een sociaal liberaal regime afdwingt.

Het mankement van dit Europa is dat het boven alles een bedenkensel is van regenten. De EU gaat vooral over sturing, over regelgeving dus. Daar is veel goeds uit voortgekomen, zoals de regelgeving met betrekking tot gelijke rechten van vrouwen, en het milieu. Landen als Polen, Portugal en Hongarije hebben veel baat gehad van de boeken vol regels die ze moesten invoeren om lid te worden.

Europa kent goede regenten, die zich met alle plezier willen ontfemen over het bestuur van de Griekse en Italiaanse economieën. Maar hun tekort is dat ze afstandelijk en rationeel opereren, en allesbehalve een warm gevoel weten over te brengen. Daarom komt een Europees democratisch proces niet van de grond. Terwijl Nederlanders zich opwinden over kwesties als Mauro, het pgb en de hypotheekrenteaftrek, blijven ze onverschillig ten aanzien van de veel belangrijker discussies in Brussel. En Europese parlementariërs blijven onbekend, onbemind en ongehaat.

Een ander mankement van dit Europa is dat zijn regenteske logica

stuurt op de logica van de markt. De politiek stuurt op een interne markt zonder grenzen, op efficiëntie en productiviteit. In die logica werd het idee van een gemeenschappelijke munt haast vanzelfsprekend – en een keiharde aanpak van economieën die niet meekomen. Daarmee is dit Europa een liberaal project, dat vraagt om technocraten die de zaak op orde komen stellen, zoals nu in Italië en Griekenland. Dat draagt niet bij aan een Europa met een hart en een ziel.

Dat Europa een hart en een ziel nodig heeft om duurzaam te kunnen zijn, zagen de pioniers heel goed. Jean Monnet sprak erover en ook Jacques Delors, de indrukwekkendste voorzitter van de Europese commissie tot nu toe. Maar een hart en een ziel zijn niet te managen. Het Europese gevoel ontstaat niet met iets technisch

Is dit de tijd om de dromen maar te veranderen?

als een munt. Hoe dat gevoel ontstaat, weten we eigenlijk niet. Tito dacht een Joegoslavisch gevoel te kunnen organiseren, maar hij was nog niet naar de hemel, of de Servische, Bosnische en Kroatische zielen bleken te sterk voor dat Joegoslavische gevoel. Ook de constructie van een Belgisch gevoel lijkt te stranden op de taalgrens.

Dat Nederland een hart en een ziel heeft blijkt onder meer uit het gegeven dat Limburgers en Oost-Gringers volop meetellen ook al doen hun lokale economieën het niet al te goed. Idem dito met de Pruisen. Zij

doen het economisch gesproken nog slechter dan de Grieken maar de Duitsers houden hen overeind.

Van zo'n solidariteit is geen sprake in dit Europa. Voor de Grieken is geen genade. Zij zullen hoe dan ook boeten. Idem dito met de Portugezen, Ieren en Italianen. Geen cent krijgen ze van ons, roept links en rechts hier in Nederland. De vooroordelen en stereotypen spatten van de voorpagina's. Dat degenen die het al moeilijk hebben, de rekening gaan betalen – ach, wat doet dat ertoe. Dat technocraten het democratisch proces even aan de kant zetten – het zij zo. Wij hoeven daar immers niet bang voor te zijn, want wij hebben onze zaken op orde. Niet dan?

Dit Europa is kil en hard. En in de huidige chaos wordt het alleen maar killer en harder. De droom van wel eer raakt steeds meer uit zicht. En dat doet denken dat die droom misschien niet klopt. Net zoals dat communistisch ideaal niet maakbaar bleek te zijn, slagen de bestuurders er nu niet in, een Europa met een hart en ziel te construeren.

Is dit de tijd om de dromen te veranderen? Is het wat om te denken aan kleinere samenlevingen die een hart en ziel hebben, die democratisch vitaal, sociaal sterk en economisch dynamisch zijn, die open zijn en op samenwerking zijn ingesteld, en wellicht hun eigen munt hebben?

Dit is een korte versie van een lezing die Arjo Klamer maandag 21 november 16:00 uur houdt in het Montesquieu Instituut Den Haag, tijdens het jaarlijkse debat dat in samenwerking met Trouw wordt georganiseerd, over de staat van de democratie.

www.montesquieu-instituut.nl